

Правата на хората, принадлежащи към уязвими групи са поставени на изпитание във влошаващата се социално-икономическа обстановка в България през бурна откъм общественно-политически събития година. В такава ситуация първото нещо, което обществото забравя, са онези, чиито глас не може да бъде чут.

Уязвими групи и дискриминация през 2014 г.

Годишен доклад на Института за модерна политика

Институт за модерна политика, 2014

I. За целите и обхвата на настоящия доклад

Целта на този доклад на Програма „Човешки права и защита от дискриминация“ на Института за модерна политика е да очертае най-сериозните проблеми от гледище на опасностите от дискриминация, пред които са изправени **уязвими общности и групи**¹ от граждани в България, които попадат в категорията на лица застрашени от социално маргинализиране през 2014 г. На базата на тези опасности те биват изключени от обществения оборот като се възпрепятства участието им в социалните процеси наравно с гражданите, които не попадат в категорията на „различните“ в очите на социума.

В доклада са разгледани **три основни групи**, пред които има реална опасност от социална маргинализация или вече са обект на такава чрез системна обществена стигматизация и дискриминация. Това са етническите малцинства, хората с увреждания и хората, принадлежащи към ЛГБТ общността. Посочените **уязвими групи са изложени на пряка опасност от дискриминация**, която води или затвърждава вече създадения модел на отклоняване на общественото внимание от техните проблеми по посока на процеси и събития, водещи до затвърждаването на тяхното неравно третиране.

Докладът съдържа:

1. Рамков анализ на обществените отношения в страната водещи до опасност от дискриминация и социално изключване;
2. Оценка на състоянието на правата на етническите малцинства;

¹ Повече за уязвимите групи - http://www.sagepub.com/upm-data/25252_Larkin_Introduction.pdf; Релевантна е и следната дефиниция: „Уязвими са онези лица и групи от хора, които търпят ограничения по отношение на участието им в социалния живот и ползването на социални права. Уязвимите групи не успяват да получат достъп или да се възползват от възможностите, които предлагат обществото и икономиката и стават жертва или попадат в ситуация на риск от маргинализиране и социално изключване. Причините за това са различни и разнообразни като: живот в крайна бедност или ниски доходи и материални лишения; влошени финансови условия; социални и психологически фактори; недостъпна среда; здравни и възрастови проблеми; липса или недостатъчни социални умения и образование; отношение към тях, основано на предръсъдъци; липса, ограничен достъп или неадекватни услуги и т.н.“, Бяла книга: ефективна подкрепа за уязвими групи в България, 2009 г.

3. Оценка на състоянието на правата на хората с увреждания;
4. Оценка на състоянието на правата на ЛГБТ хората;
5. Препоръки.

II. Рамков анализ на обществените отношения, водещи до опасност от дискриминация и социално изключване

Общата оценка на **Института за модерна политика** относно правата на разглежданите уязвими групи и изграждането на предпазни мрежи срещу дискриминация за 2014 г. е силно критична. През последната година се откри сериозна опасност от цялостното им изключване от обществените отношения. Активно действащите центробежни сили в обществото станаха особено видими през 2014 г. **Традиционен рефлекс на обществото е да изтласква в периферията на публичния дебат онези групи от граждани, които или нямат авторитетен и автентичен глас в своя защита, или не разполагат с механизми за ефективна защита от изключване, или се намират в ситуация на хронично изключване от страна на общество и държава.** От гледище на уязвимите групи, които ще бъдат разгледани в този доклад, можем да говорим за своеобразна съвкупност на гореописаните фактори.

2014 г. беше изпълнена с остри обществени противоборства, политическо напрежение, два пъти се проведеха национални избори, а междуременно страната беше разтърсвана от трагедии и природни бедствия. Кризисният характер на 2014 г. до голяма степен доведе до **изолацията и изтласкването към периферията на проблемите на социални групи,** които традиционно са маркирани от медии, общество и държава като „странични“. Дефектите на системата по отношение на изложените на опасност от дискриминация социални групи остават невидими за обществото, което е заето да разглежда кипящите на повърхността процеси и събития. Този проблем е особено

отчетлив в рамките на социални групи, които нямат достатъчно силен глас в тяхна защита, произлизащ от самите общности.

1. Уязвимите групи и неправителствения сектор

През призмата на историческата оценка на процесите за защита на човешките права в световен мащаб можем да направим извода, че **качествената промяна** по посока на затвърждаване на правата и ефективната защита от дискриминация на отделни социални групи **се случва след активност от страна на самите заинтересовани групи.**² Безспорно е важна и външната и безпристрастна оценка на обществения дискурс в сферата на човешките права. Тя обаче **не може и не трябва да играе сурогатна роля** спрямо автентичната защита на правата на отделните социални групи.

Институтът за модерна политика подчертава, че една от ключовите предпоставки голяма част от гражданите, които принадлежат към уязвими групи, подложени на опасност от изключване и дискриминация, да бъдат изведени от обществения оборот и да бъдат подложени на маргинализиране, е именно отсъствието на структурирана съпротива срещу тези процеси от страна на заинтересованите страни.

Най-важният фактор е **държавната политика** в съответната сфера, но в условията на съвременната демокрация формирането на държавна политика в общия случай се случва след заявка за необходима промяна. Такава заявка може да идва както от вътрешнополитически кръгове, така и от външни, граждански и експертни групи, които защитават съответните интереси на различни общности.³ В този смисъл **не бива да се отрича отговорността на неправителствените организации**, които са заявили ролята си на фактор в процеса на защита на правата на групите, изложени на опасност от изключване

² В сферата на правата на хората с увреждания - <http://bancroft.berkeley.edu/collections/drilm/>; За правата на ЛГБТ хората - <http://www.infoplease.com/ipa/A0761909.html>; За правата на ромските общности - <http://www.errc.org/about-us-overview> и други.

³ За ролята на неправителствените организации в процеса на вземане на решения - <https://www.globalpolicy.org/empire/31611-ngos-and-global-policy-making.html>

и дискриминация. В България се наложи тезата за константна битка между „добрия неправителствен“ и „лошия правителствен“ сегмент от обществените отношения в сферата на правата на човека.

Институтът за модерна политика смята, че този черно-бял модел на разделяне на отговорностите е **дълбоко погрешен**. Редица от ключовите правозащитни организации в страната съществуват от над десетилетие, а корените на някои могат да се проследят до зората на демократизирането на обществото у нас.⁴ Може да се каже, че голяма част от тези организации са „надживели“ създаването и рухването на политически партии, които са управлявали държавата. Тяхната роля не може да бъде преувеличавана и да им се приписват всички негативи за състоянието на правата на човека у нас. **Не е допустимо** обаче и **следите от тяхното участие в обществените процеси в последните две десетилетия и половина да се прикриват и омаловажават**.

Трезвата оценка на заслугите на неправителствените организации у нас, води до извода, че както те имат **безспорен принос за подобряване на общественото-политическата ситуация у нас през призмата на човешките права, така обаче носят и отговорност за неслучилите се промени**. Някои от тези организации разполагат с многомилионно финансиране, дългогодишен опит и експертиза, за да участват в изграждането на ефективни модели на защита от дискриминация, да провеждат политики за промяна за законодателната рамка и да подкрепят включването на изключените уязвими социални групи. След като състоянието на правата на човека у нас е на критични нива, **не може да се продължава с избягването на отговорността и на неправителствените организации, особено на онези с дългогодишен стаж в защита на конкретна малцинствена група**.

⁴ Български хелзински комитет, основан през 1992 г. - <http://www.bghelsinki.org/bg/za-nas/za-bhk/>; Институт „Отворено общество“ – София, учреден през 1990 г. - <http://www.osf.bg/?cy=25>; Фондация „Толерантност“, основана 2002 г. - <http://www.tolerantnost.org/about/>; Български адвокати за правата на човека, основани през 1993 г. - <http://www.blhr.org/p/za-nas/>; Съюз на инвалидите в България, основан през 1989 г. - <http://www.disability-bg.org/>; Българска асоциация за лица с интелектуални затруднения, основана през 1993 г. - <http://bapid.com/bapid/>; Център за независим живот, основан през 1995 г.

Особено важно е да се добави и че една част от традиционните правозащитни организации функционират основно като „черна дупка“ за проектно финансиране. Те усвояват големи за българските условия бюджети от международни и национални източници, но въпреки това коефициентът им на полезно действие е изключително нисък. Забелязва се тенденция за едностранчиво и „сляпо“ вдигане на обществен прах по странични, периферни и маловажни теми. Освен това, **сериозен дефицит съществува при обективната оценка на нарушенията на човешките права** – забелязва се известна склонност към отричане отговорността на всички субекти в процеса на вземане на решения, като особено се подценява отговорността на самите уязвими групи. С това те **девалвират защитата на човешките права и на практика вместо оздравително действат ерозионно** на общественото съзнание за значимостта на правата на човека.

Недостатъчна е ефективността на неправителствения сектор по отношение предоставянето на комплексна подкрепа за правата и защитата от дискриминация на разглежданите социални групи. Най-широко застъпничество в гражданския сектор имат организациите на и за хората с увреждания, но тяхната дейност в голямата си част е изолирана и неефективна. От гледище на етническите малцинства също има многобройни организации, но в повечето от тях липсват капацитет и умения за формиране на умела обществена защита на съответната етническа група. В сферата на правата на ЛГБТ хората автентичната закрила на интересите на тази общност е силно маргинализирана и сведена до единични организации, които колкото и активно да работят, не могат да запълнят създадения вакуум в тази област.

2. Уязвимите групи и държавата

Институтът за модерна политика констатира, че у нас **липсват каквито и да е било форми на държавна подкрепа за правозащитни организации**, които да завихрят публична дискусия по тези теми, които лесно попадат извън борда на големите медии в страната. Не по-малко важно обаче е, че е **силно ограничено**

и финансирането от страна на външни донори и организации, когато става въпрос за човешки права и борба с дискриминацията.⁵ Този феномен особено разко контрастира на фона на факта, че същите международни донори много ударно финансират проекти от общополитически характер, както и проекти, с които се финансират медии. Любопитно е също така, че международните донори в голямата си част са свързани с финансиране от САЩ, но не отчитат данните на Американското бюро за демокрация, човешки права и труд, което дава негативна оценка за развитието на правата на човека в България за 2013 г.

6

Най-важният фактор за изграждането на стабилна правозащитна рамка в страната играят държавните институции. Два са пряко отговорните за защитата на правата на човека и борбата с дискриминацията държавни органи – **Комисията за защита от дискриминация и Омбудсманът на Република България.**

Институтът за модерна политика оценява работата на тези две ключови правозащитни организации като **недостатъчна**. Показателно **ниското обществено доверие в омбудсмана**, което е регистрирано през 2014 г. в проучвания на нашия социологически екип⁷ (*Фигура 1*). Това е индикатор за загубено обществено влияние на омбудсманската институция, която би следвало да бъде важен фактор при създаването на предпазни филтри срещу нарушенията на правата на човека. Анализът на дейността на омбудсмана сочи, че след **силния старт в своя първи мандат (2005-2010 г.)**, през последните години институцията **значително понижи ролята си на проактивен фактор** в защитата на правата на гражданите - подценява се необходимостта от проверки по собствена инициатива по горещи правозащитни въпроси. **Публичните позиции**, които институцията по закон е

⁵ През 2014 г. Фондация „Америка за България“ е финансирала 87 проекта на обща стойност 15,7 милиона лева. От тях само един е на правозащитна тематика. - <http://www.americaforbulgaria.org/grants/area/all/year/2014>

⁶ За подробности –

<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2013&dliid=220263#wrapper>

⁷ Най-ниското ниво на доверие в държавна институция към май 2014 г. е към омбудсмана - изследване на ИМП - <http://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/imp-poll-may2014.pdf>

натоварена да изразява в защита на правата на гражданите, са ограничени до удобни и периферни теми.

Фигура 1

За съжаление и по отношение на Комисията за защита от дискриминация (КЗД) **Институтът за модерна политика** отчита спад на разпознаваемостта и доверието в работата ѝ след смяната на нейния състав през 2012 г. В своя Девети редовен мониторингов доклад „За състоянието на парламентарното управление“ от 2012 г. **Института за модерна политика** сочи, че изборът на нов състав на КЗД е посочен като един от примерите за непрозрачни назначения на Народното събрание.⁸

⁸ За подробности - <http://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/2012/08/IMP-report-07-12.pdf>

III. Оценка за състоянието на правата на етническите малцинства

Оценката на **Института за модерна политика** за състоянието на правата на етническите малцинства е, че през 2014 г. **България бележи отстъпление в защитата на правата и борбата срещу дискриминацията на етническите малцинства.** Според преброяването през 2011 г. у нас има 585 024 души самоопределящи се като етнически турци и 320 761 души самоопределящи се като роми, като това са и двете най-големи малцинствени етнически групи в страната. За целите на този доклад освен за ромската и турската общности ще бъдат приведени примери за нарушаване на правата и на други етнически малцинства, бежанци и емигранти.

1. Етническите малцинства и комплексната отговорност

При разглеждането на правата на хората, принадлежащи към етнически малцинства, **Институтът за модерна политика** акцентира, че **етническите малцинства следва да бъдат проактивни в решаването на сложния казус с тяхното включване в обществото.** Не е допустимо усилията за връщане на ромите и етническите турци в общия социален оборот в страната да бъдат плод само на действията на държавата и неправителствения сектор. **Необходимо е ясно дефиниране от страна на самите ромски и турски общности на приоритетите, които стоят пред тях.** Включването в обществото е двустранен процес, който намира своето развитие през множество действия на всички заинтересовани страни. **Необходимо е лидерите на мнение в рамките на етническите малцинства да формират ясно каузата за включването им в социума.** **Нередно и неправилно е изключените групи да бъдат пасивни** в този процес, да се съгласяват с неравното третиране към тях, да са готови да функционират „от ден за ден“ без начертаването и спазването на стратегия за излизане от тежката правозащитна криза, в която се намират.

Институтът за модерна политика отчита нивата на екстремна бедност и неграмотност, които са широко разпространени сред много представители на етническите малцинства. Това обаче не може да е извинение за пасивност от страна на самите малцинства. Тъй като се правят паралели между ромските общности и афроамериканските такива в САЩ през средата на миналия век, **Институтът за модерна политика** припомня, че ако не са се случили активните действия на афроамерикански активисти в защита на собствените им права, то ситуацията с правата на чернокожите днес едва ли би била коренно различна от третирането им през 50-те и 60-те години на 20 век.⁹ В този смисъл **етническите малцинства в България трябва да дадат и своя принос за решаването на тежките проблеми**, пред които са изправени.

Тази необходимост от отговорност на етническите малцинства към самите тях **не бива да се превръща в оръжие** в ръцете на крайните националисти и ксенофоби. Усещането, че битовата престъпност е изцяло доминирана от представители на етническите малцинства е измамно и се насажда в обществото именно от подобни политически среди. Те експлоатират темата с битовата престъпност по един изначално погрешен начин като предпоставят, че начинът за решаването на тази най-видима за обществото престъпност се решава през ограничаване на правата на етническите малцинства. **Ограничаването на човешките права на един етнос никога не би могло да реши проблемите в обществото.** Това представлява търсене на удобна мишена, на хроничен виновник за всички беди на обществото. Решаването на проблемите с битовата престъпност може да се осъществи само чрез **активното участие на правоохранителните и правораздавателните органи** в страната, а не чрез ограничаване на правата на отделен етнос. Както **Институтът за модерна политика** неведнъж е констатирал, бюджетите на МВР са несъразмерно големи за България и би следвало да са достатъчни за решаване на проблемите с битовата престъпност.¹⁰ Освен това България е на 8-

⁹ За подробности: Малкълм Х - <http://www.malcolmx.com/index.html>; Мартин Лутър Кинг - <http://www.thekingcenter.org/about-dr-king>; Роза Паркс - <http://www.biography.com/people/rosa-parks-9433715#early-life-and-education>;

¹⁰ За 2014 г. бюджета на МВР е почти 1 млрд. лв. –

мо място в света по брой полицаи на глава от населението.¹¹ Може да се говори за възможност от съгъстяване на полицейската мрежа с използване на наличните ресурси с цел превенция на битовата престъпност. Подобна мярка би имала ефект, за разлика от становищата на крайните националисти и ксенофоби, че битовата престъпност се премахва през ограничения за етническите малцинства.¹²

2. Крайни националисти и ксенофоби във властта

Като **най-ключово** събитие през 2014 г. от гледище на правата на хората, принадлежащи към етнически малцинства, **Институтът за модерна политика** определя **влизането във властта** в рамките на управляващата правителствена коалиция на **крайно националистическата и ксенофобска политическа формация „Патриотичен фронт“**. Фундамент на тази коалиция е фракцията, отделила се преди няколко години от „Атака“, създава собствена партия „Национален фронт за спасение на България“.

Припомняме, че в рамките на 42-то Народно събрание управляващата коалиция на БСП и ДПС беше широко обвинявана за подкрепа за правителството от страна на националистите от „Атака“, въпреки че те не участваха със свои представители във властта и гласуваха против правителството, против бюджета и против редица ключови закони предлагани от тогавашното правителствено мнозинство. Единственото, което правеха депутатите от „Атака“, беше да изпълняват конституционните си задължения и да присъстват в пленарна зала, с което осигуряваха кворум за работата на Народното събрание, тъй като депутатите на управляващата в момента ГЕРБ

<http://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=81175>. Според данни от Специалния доклад за действия на правителството и службите за сигурност в България, които застрашават или пряко нарушават правата и свободите на гражданите на ИМП годишните разходи за подслушвания на МВР са 100 млн. лв. - http://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/2011/02/imp_special_report.pdf

¹¹ За подробности - <http://www.bloomberg.com/visual-data/best-and-worst//most-heavily-policed-countries>

¹² За подробности - <http://kostadin.eu/tag/%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%8A%D0%BF%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/>; http://www.lentata.com/page_4561.html; <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4255445>

бойкотираха пленарните заседания. След предсрочните парламентарни избори през октомври ситуацията е коренно различна. „Патриотичният фронт“ стана част от правителственото мнозинство с подписано споразумение за подкрепа на управляващите и с постигнати в последствие договорки за участие във властта на ниво заместник-министри, които бяха публично оповестени. Представители на „Патриотичния фронт“ са избрани от мнозинството в Народното събрание в ръководството на парламентарни комисии. Те гласуват в подкрепа на правителството и на негови ключови решения.

Институтът за модерна политика оценява като **особено тревожно**, от гледище на състоянието на гражданските права в България, **включването на представители на тази открито националистическа и ксенофобска формация във властта**. Достатъчно е да бъдат посочени официалните програмни документи на „Патриотичния фронт“, в които става дума за решаване на „циганския въпрос“ и се предвижда създаване на ромски гета от каравани извън градовете, които да се превърнат в „атракцион“.

Предлагаме ви частта от Политическата програма 2014 на Патриотичен фронт – НФСБ – ВМРО, посветена на „циганския въпрос“.

ПАТРИОТИЧЕН ФРОНТ – НФСБ – ВМРО ПОЛИТИЧЕСКА ПРОГРАМА 2014

VII. Отношение към етносите

2. Патриотичен фронт – НФСБ – ВМРО обявява нулева толерантност при отказ за интегриране.

Владеенето на български език е първа стъпка към интеграцията. Децата на етносите с майчин език, различен от българския, трябва да положат езиков тест една година преди да тръгнат на училище. Ако изпитът е неуспешен, те трябва да завършат интензивен курс в отделни детски групи, който трябва да се заплаща от родителите им. Само така тези деца могат да станат равностойни и да получат необходимото образование.

- Патриотичен фронт – НФСБ – ВМРО е за спешни мерки за разбиване на капсулирането в циганските гета и на турскоговорящите региони. Причина за нарастване на циганската престъпност е отказът на държавните институции да прилагат законите в тях.

- Патриотичен фронт – НФСБ – ВМРО е за национална стратегия за приобщаване на циганите, както се насърчават тези, които изкарват прехраната си с честен труд, образоват децата си и заплащат своите сметки и данъци. Към останалите, които благодарение на рекет, контрабанда, детска и битова престъпност, проституция и разпространение на наркотици, законът трябва да бъде приложен с цялата му сила.

- Патриотичен фронт – НФСБ – ВМРО предвижда като начало премахването на всички незаконни постройки в циганските гета и създаването с минимални средства на отделни селища извън големите населени места, в пустеещ държавен фонд (фургони), като бъдат обезпечени с минимално необходимите битови условия: ток, ел. захранване, вода, общи санитарни възли, бани.

Необходимо е денонощно полицейско присъствие, както и спазването на екологичните и здравни нормативи. За децата трябва да се осигури транспорт до най-близкото училище и се насърчава трудолюбието и последващо професионално обучение.

Да се подпомага доброволното ограничаване на раждаемостта чрез безплатно предлагане на противозачатъчни средства, гинекологична помощ и образование на младите родители.

Стриктно да се спазва законът за минималната възраст за сключване на бракове, а нарушителите да бъдат санкционирани по бързата процедура.

Държавата трябва да осигури бързо приобщаване за всеки, който пожелае и полага усилия за това и изолира всеки, който не желае като му осигури елементарни условия и средства за съществуване.

- Средствата по реализация на горната програма да бъдат търсени от европейските институции и държави, потърпевши от циганската емиграция. Гореописаните изолирани селища могат да бъдат превърнати в туристическа атракция, което е масова практика в най-

развитите демокрации (индианските резервати в САЩ, аборигенските селища в Австралия, циганските селища в Чехия и Унгария и т.н.). За целта могат да бъдат използвани и средствата, икономисани за социални помощи, помощи за майчинство и надбавки, описани в раздела за социална политика.¹³

Интересна е и фиксацията на крайните националисти и ксенофоби от „Патриотичния фронт“ към новините на турски език по Българската национална телевизия. Темата до такава степен се преекспонира, че се превърна в разменна монета за формирането на държавна политика, след като от ПФ поставиха условие на управляващите тези новини да бъдат свалени от ефира на БНТ1.¹⁴ Един от основните аргументи им е, че такива предавания на чужди езици няма по националните телевизии в други западни държави, което не кореспондира с обективната истина. Американската публична телевизия PBS има редица предавания на испански.¹⁵ Водещи телевизии отвъд океана създадоха дори специални телевизионни канали на испански с национално покритие.¹⁶ Френската публична телевизия France 24 излъчва цял канал на арабски,¹⁷ въпреки че Франция не може да бъде пример за етническо равенство в телевизионния ефир.¹⁸ Добър пример е и британската национална телевизия BBC, която има секция на официалния си сайт с множество версии на чужди езици, предоставят и видео новини на чужди езици,¹⁹ освен това по BBC се излъчват серия телевизионни предавания на английски, но с главни герои от етнически групи.²⁰ У нас не се отчита, че новините на турски език са въведени от държавата след ратификацията на Рамковата конвенция за защита на националните малцинства на Съвета на Европа.²¹ **Институтът за модерна политика** подчертава, че новините на турски език не са част от задълженията

¹³ За подробности - http://www.nfsb.bg/public/izbori_2014_HC/PF_PROGRAMA_2014_crivi.pdf

¹⁴ За подробности - <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4464450>

¹⁵ За подробности - [http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/hugochavez/espanol/;](http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/hugochavez/espanol/)

¹⁶ За подробности - <http://www.economist.com/news/business/21568429-media-companies-are-piling-hispanic-market-will-it-pay-lights-camera>

¹⁷ За подробности - <http://www.france24.com/ar/>

¹⁸ За подробности - <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EMTEL/Minorities/papers/franceminorepres.pdf>

¹⁹ За подробности - <http://www.bbc.co.uk/ws/languages>

²⁰ За подробности - <http://www.imdb.com/title/tt1770211/>, <http://www.bbc.co.uk/programmes/bo4tpsc8>

²¹ За подробности - <http://diversity.europe.bg/page.php?category=319&id=1713>

на България по реда на тази конвенция, а са знак на добра воля, който кореспондира с духа на визирания документ.

3. Незаконните постройките

През 2014 г. отново се завихри обществена полемика по повод премахването на незаконни постройките в кварталите с преобладаващо ромско население. През юли кметската управа в Стара Загора проведе акция по премахването на незаконни постройките в квартал „Лозенец“ на града. Това доведе до напрежение в квартала, живи вериги срещу багерите от живеещите там и употреба на сила от страна на жандармерията, за да се допусне работата на тежките машини, които да разрушат незаконните постройките.²²

„Никакви условия не са ни подигурили. Чисто и просто ни изхвърлят от вътре, от там, от където искаме да живеем“, заяви една от живеещите в къщите, които бяха съборени.

„Това е безобразие някакво на кмета. Защо позволиха отначало да ги има тези постройките, а сега искат да ги съборят и да ни изгонят? Ние сме живеещи тук от 20 години, къде ще идем?!“, добави друг жител на кв. „Лозенец“.

Институтът за модерна политика подчертава, че когато става дума за събаряне и премахване на незаконни постройките, държавните и общински органи следва да вземат предвид, че правото на жилище е **основно човешко право**.²³ Не може да бъде секвестрирано жилище, което представлява „единствено“ жилище на лицето, чието владение върху имот бива оспорено. **Институтът за модерна политика** прави следната важна бележка – **недопустимо е системното изкривяване на правовия ред** с оглед облагодетелстване на група от хора, които използват основните си права като

²² За подробности - <http://hashtag-bg.com/articles/11442>

²³ За подробности - <http://www.un.org/en/documents/udhr/> и <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

щит срещу релевантното законодателство. **Законът трябва да бъде прилаган равноотдалечено от всички** субекти в обществените отношения и да не се допуска неравно третиране. Настоящият доклад отчита сериозността на ситуацията свързана с множеството незаконни постройки и разбира желанието на общинските и държавни органи да реализират нормите на закона. Същевременно обаче е необходимо да се отчитат и хуманитарните аспекти на подобни случаи. **В съответствие с правозащитните стандарти, установени от практиката на Съда в Страсбург**, при колизия между правото на живот и нормите на териториално-селищното устройство, **предимство следва да се отдава на хуманитарния аспект**, а именно, че хора, включително възрастни и деца, ще бъдат оставени без покрив над главата в случай на евикция²⁴.

Институтът за модерна политика изразява увереността си, че при добро желание на всяка от страните в такъв спор би могло да се открие подходящо решение, което да удовлетворява както международните норми, така и националното законодателство. Едно подобно решение би било създаването на процедурна възможност притежателите на незаконни постройки да преминат през процедура по тяхното озаконяване, което би довело до отпадане на необходимостта от премахването на тези постройки, би сложило техните притежатели на данъчната карта на общините и би довело до спадане на общественото напрежение срещу тях. Същевременно е необходимо да се редуцира обществената екзалтация по повод незаконни ромски къщи, която не съвпада с нивата на възмущение, когато става въпрос за незаконни постройки на етнически българи, каквито има много особено в по-малките населени места. Приложението на закона трябва да бъде лишено от сетивност по отношение на етноса на гражданите и следва да се прилага при равни условия за всички.

4. Здравният министър и лишаването от спешна помощ

²⁴ Виж Решение на Съда в Страсбург по делото „Йорданова и други срещу България“ - <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-110449>

Институтът за модерна политика оценява като напълно недопустимо и противоречащо на демократичните ценности становището на министъра на здравеопазването Петър Москов, че спешната помощ няма да влиза повече в ромските махали²⁵.

„До тук с приказките за това кой какви права имал и с призивите и обещанията да не правим повече така! Ако някой е избрал да живее и да се държи като скот, получава и правото да бъде третиран като такъв. Всъщност дори дивите животни разбират когато искаш да им помогнеш и не нападнат... От утре (08.12.2014 г. бел. ред.), навсякъде където е имало такива инциденти, екипи на СП ще влизат само след постигнато споразумение с местните "лидери на мнение" на общността за персонализирана отговорност за поведението на въпросната популация или с екипи на полицията. Когато е възможно и както е възможно“, заявява в официалния си Фейсбук профил министъра на здравеопазването Петър Москов.

Фразеологията, използвана от здравния министър, има откровено **фашизоиден характер** – представителите на една етническа група се дехуманизират, наричат се „скотове“, „популация“, което влиза в противоречие с конституционната защита на човешкото достойнство²⁶. Изказването, а още повече реализацията на изреченото намерение, съставлява нарушение на основни права като правото на живот и забраната за дискриминация.²⁷ Наред с това закана за лишаване от здравни грижи е в пряко нарушение на основно човешко право уредено в чл. 25 от Всеобща декларация за правата на човека²⁸, чл. 12 от Международният пакт за икономически, социални и културни права²⁹, чл. 24 от Конвенцията за

²⁵ За подробности - <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4467134>

²⁶ Конституция на Република България – преамбюл и чл. 6, ал. 2.

²⁷ Чл. 2 и чл. 14 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.

²⁸ За подробности - http://www.nesri.org/sites/default/files/Universal_Declaration.pdf

²⁹ За подробности - http://www.nesri.org/sites/default/files/Economic_Social_Rights_Covenant_0.pdf

правата на детето³⁰, чл. 12 и 14 от Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените³¹, чл. 25 от Конвенцията за правата на хората с увреждания³² и чл. 52 от Конституцията на Република България.³³ Сериозни рискове крие и обявеното желанието на министъра да обуслови правото на достъп до спешна медицинска помощ от имагинерни договорки с „лидери на мнение“. Предвид характеристиките на някои от публично известните „лидери на мнение“, които са част от криминалния контингент, се създава опасността и от допълнително закрепостяване на ромското население, което се поставя в нова и още по-тежка зависимост от подобни „лидери“.

Освен прякото нарушение на редица международни и вътрешно национални норми, Москов нарушава и програмата на политическата сила, която го е издигнала. В официалната платформа на Реформаторския блок се говори за „Активна политика за включване във всички сфери на обществения живот на принципа на равните възможности и недопускане на сегрегация“³⁴ на етническите малцинства. Към датата на публикуването на този доклад няма индикации за политически санкции от страна на Реформаторския блок към здравения министър, но това е въпрос зависещ от морала на представителите на тази политическа формация, върху който **Института за модерна политика** няма да акцентира.

Изразената воля от страна на министър Москов за сегрегирание на гражданите на базата на техния етнос поставя допълнителен щрих върху тезата за **все по-голямо екстремизиране на правителството**. Включването на крайни националисти и ксенофоби в едно управление постига и такива второстепенни

³⁰ За подробности - http://www.nesri.org/sites/default/files/Convention_on_the_Rights_of_the_Child.pdf

³¹ За подробности -

http://www.nesri.org/sites/default/files/Convention_on_Elimination_of_All_Forms_of_Discrimination_Against_Women.pdf

³² За подробности -

http://www.nesri.org/sites/default/files/Convention_on_the_Rights_of_Persons_With_Disabilities.pdf

³³ За подробности - <http://www.parliament.bg/bg/const>

³⁴ За подробности -

<http://reformatorskiblok.bg/program/%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D1%8A%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%B8-%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0/>

цели – националистите на власт са опасен обществен феномен, който е способен обаче да предоставя на обществото лесни решения на трудни въпроси, с което макар и за кратко и погрешно, събира временна подкрепа за себе си. Това кара други, привидно неприпознаващи такива крайни идеологии, политически субекти да се поддават на популистко и агресивно поведение, като форма на огледална реакция спрямо натрупването на обществени симпатии към националистите.

Институтът за модерна политика подкрепя държавата в борбата с престъпните посегателства срещу лекарите в спешната помощ. Но това, както вече бе посочено, минава през тясно сътрудничество с органите на реда и ефективна борба с престъпността, а не чрез сегрегирането и нарушаването на права на хиляди хора, които нямат никаква вина за подобни престъпни посегателства. При действия като тези на министър Москов изниква въпросът какво прави държавата за нападенията над лекарски екипи от етнически българи? Защо възприема едно и също престъпление извършено от българи за престъпление с по-ниска обществена опасност, отколкото същото престъпление, но извършено от етнически роми? Престъплението оформя един и същ състав на НК и е недопустимо етническата принадлежност да осъществява привилегирован или квалифициран състав на същото. **Всяка форма на посегателство над здравето и живота на когото и да е било, представлява престъпление. Цветът на кожата, етническата, верската или сексуалната принадлежност на едно лице, не трябва да го прави нито по-малко, нито повече наказуем.** Проблемите с престъпността в ромските квартали са безспорни, но отново трябва да се подчертае, че те следва да бъдат решавани от МВР, прокуратура и съд, чрез прилагането на закона, а не от здравен министър, чрез прилагането на популистки и крайно националистически прийоми с фашизоиден оттенък.

5. Бежанци и емигранти

Институтът за модерна политика намира за необходимо да очертае в тази част от доклада и някои предразсъдъци и социални бариери, пред които се изправят бежанци и емигранти, които пребивават в страната. Те биват не просто част от остра социална стигматизация и успешно трансфериране на бежанци и емигранти от равноправни граждани в социални пари, но достигат и до груби нарушения на правовия ред в страната. В последната година се наблюдават редица престъпления мотивирани от омраза към хората с различен етнически произход.

„Тръгнахме с дъщеря ми да празнува Хелюин. Пред един магазин стояха три момчета, видимо пияни. Едното започна да обижда приятеля ми. Каза: „Маймуно грозна, какво правиш в моята държава“, разказва жена, чийто приятел, гражданин на Гана, е бил пребит в София.

Тази тенденция е видима особено в столицата, където се сблъскват крайно противопоставими хора и мнения. От една страна в София са съсредоточени голяма част от бежанците и имигрантите пребиваващи в страната, а от друга столицата е магнит за широки групи от крайни националисти, ксенофоби, расисти и неонацисти. Тези екстремни представители на институционализираната в публичното пространство омраза, не са изразители на доминиращото обществено мнение, което обаче поради агресивността си, се превръща в хранителен продукт за мейнстрийм медиите, които му отдават значение далеч отвъд реалното влияние на тези групи в обществото.

Група мъже пребиват българина от турски произход Метин в центъра на София. Преди да го пребият, групичката мъже нахлула в намиращия се на около 10 метра от мястото на побоя пансион, който се обитава от имигранти. Счупили са вратите, но бежанците са успели да ги изблъскат. След това мъжете случайно попаднали на Метин на улицата и го пребили жестоко, ритайки го в главата.

Въпреки по-скоро пасивното отношение на големите групи в обществото по темата с бежанците у нас, в медиите се забелязва ескалация на негативните и остри позиции, които са свързани с екстремни идеологически противопоставяния срещу бежанците. Това отношение води до насаждане на хроничен негативизъм срещу бежанците, което повлича след себе си и престъпления от омраза.

Двама бежанци са били намерени в безпомощно състояние край Петрич, пребити и ограбени. Чужденците от Бенин и Кот д'Ивор били в шок и едва успели да обяснят, че двама непознати мъже ги отвлекли от столичния квартал "Овча купел", свалили ги в гориста местност край Петрич и зверски ги пребили.

Доколкото такива престъпления представляват изолирани инциденти, те не могат да се разглеждат като структуроопределящи за характера на българските граждани към бежанците. По-голяма доза притеснение буди системният негативизъм към бежанците особено в по-малки населени места, където те биват отхвърляни, неприемани и се създават дори политически реакции срещу тях. Такива примери имаше в Телиш, Розово, Казанлък, Монтана и Харманли. Обратно, гостоприемно беше отношението към бежанците в Крън и Плевен.

„През седемте месеца в Ковачевци не сме имали никакви проблеми с никого. Не сме разбрали, че хората не искат децата ни да учат с техните. Мислехме, че местенето е по решение на агенцията за бежанците. Един неин служител ходеше с децата и ги возеше до училището в Земен“, разказва майката на Муаия, на когото се налага да смени училището си само след два месеца, защото бежанците са нежелани в Ковачевци.

Държавата трябва да оказва **филтриращи действия спрямо терористи и криминално проявени лица**, които влизат в страната под прикритието на бягащи от терора в Сирия и други размирни държави бежанци. **Не бива да се възприемат влизащите в страната безкритично**, но същевременно и не може да бъде тази критичност държавно и обществено алиби за враждебно отношение към бежанците.

6. Критика на Дъблинския регламент

По отношение на бежанците съществува и друг важен обществен ракурс, който следва да бъде отбелязан. **Институтът за модерна политика** се присъединява към **критиките** на редица международни организации³⁵ **срещу Дъблинския регламент**³⁶. Той задължава страните-членки на ЕС да поемат едностранно отговорността за всяка молба за убежище на нелегалните имигранти. Конвенцията постановява, че един нелегален имигрант може да подаде само една молба за убежище и то в страната, в която първо е влязъл в Европейския съюз. Ако е заловен от властите в друга страна, той ще бъде екстрадиран в държавата, от която е влязъл в ЕС, без право да подаде документи за престой там, където е заловен.

Този европейски регламент поставя под съмнение равнопоставеността на държавите-членки на ЕС. С него на практика се задължават държавите първоприемници на бежанци да предоставят условия за живот на бежанците, т.е. да разходват бюджетни средства, докато другите държави в ЕС стоят безучастни. **България беше подложена на сериозен бежански натиск, но това не рефлектира върху богатите западноевропейски държави.** На България не беше позволено да пренасочва бежанския поток към Западна Европа, където има по-добри условия и по-добри възможности за бежанците.

³⁵ За подробности - <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR15/002/2014/en/7a706247-94ac-4e65-a2e5-c7f8804c02bd/eur150022014en.pdf>; <http://www.refworld.org/cgi-bin/telex/vtx/rwmain?docid=49coca922>; Comments from ECRE on the European Commission Proposal to recast the Dublin regulation.

³⁶ За подробности - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0031:0059:EN:PDF>

IV. Оценка на състоянието на правата на хората с увреждания

Оценката на **Института за модерна политика** за правата на хората с увреждания през 2014 г. е, че тази правозащитна сфера е **попаднала в ситуация на обществено безвремие**. Хората с увреждания са уязвимата група, за която е най-лесно да попадне извън прожекторите на обществено внимание. За поредна година това, което може да се констатира за хората с увреждания в страната, е **тоталното изключване от обществените отношения**, цялостна и всеобхватна изолация и възпрепятстване от участие и включване в обществените процеси.

1. Хората с увреждания и организациите (им?)

Както **Институтът за модерна политика** вече е имал възможност да заяви³⁷ политиките за хората с увреждания у нас са структурирани от консолидирани (но публично нелегитимни) икономически интереси, които умело се прикриват под камуфлажа на идеологическо противопоставяне между т.нар. „медицински“³⁸ и „социален“³⁹ модел на уврежданията, а оттам и за интеграция на хората с увреждания. Това „идеологическо противопоставяне“ се превръща в удобен параван за далавери, които паразитират върху: **а)** административна немарливост; **б)** лицемерно обществено (само)съжаление и **в)** юридически девиации. Този модел за правене на „политики“ не само че брутално накърнява интересите на хората с увреждания у нас, но и подкопава общия интерес, доколкото възпроизвежда и легитимира корупционни институционални практики и толерира скрита дискриминация. Липсата на

³⁷ За подробности - <http://www.modernpolitics.org/?p=1959>

³⁸ За подробности - <http://www.copower.org/models-of-disability/181-medical-model-of-disability.html>

³⁹ За подробности - http://en.wikipedia.org/wiki/Social_model_of_disability

механизми за властови баланс и взаимен контрол между субектите, които участват в правенето на политики в сферата на уврежданията, недостатъчната публичност, прозрачност и отчетност при работата, вътрешните остри напрежения между бюрократичните централи на организациите на хора с увреждания ерозират възможностите за провеждане на публични политики в тази сфера. Така на практика Националният съвет за интеграция на хората с увреждания (НСИХУ) от място за диалог между равностойни и равноправни партньори колабира до „брак по сметка“, при който срещу (почти) безотчетна държавна субсидия държавата купува в замяна легитимността на своите решения и мълчанието на „бенефициентите“. Анализът на този „брак“ разкрива конфликти между „партньорите“ и множество причини за неговото „безплодие“ (ако очакваме плодовете да са под формата на публични политики, работещи за пълноценна гражданска реализация на хората с увреждания у нас).

На базата на този анализ, **Институтът за модерна политика** смята, че правата на хората с увреждания се свеждат до капсуловано, в рамките на релевантните организации, боравене с нападки и боричкания между „медицинския“ и „социалния“ модел, което е част от теорията на уврежданията, но не открива своя практически измерител, който да доведе до ревизия на политиките на държавата в сферата на уврежданията. До колкото фигурира дебат в публичното пространство той е силно идеологизиран и страда от натрупания персонален негативизъм между изразителите на „медицинския“ и „социалния“ модел към уврежданията.

Институтът за модерна политика смята, че **противопоставянето** между изразителите на различните виждания към увреждането **вреди на провеждането на реални политики**. Това допълнително маргинализира темата за уврежданията. Хората с увреждания не съставляват хомогенна маса и за техните интереси не могат да се открият достатъчно пресечни точки, но в ситуация на финансова, политическа и дори природна криза, **организациите изразяващи интересите на хората с увреждания са длъжни да положат усилия за откриване на най-малко общо кратно между интересите на хората, които представляват**. Боричканията за медийно внимание между

организациите в сферата на уврежданията дават силен аргумент на вземащите решенията да не се ангажират с решаването на проблемите на хората с увреждания като използват изходно изречение в смисъла на „те не могат да се разберат помежду си, ние как да променим политиките в сферата“. Колкото и да е манипулативно това твърдение, именно заради сложността на достигане на консенсус между антагонистични организации, то в очите на широката общественост е напълно достатъчно, за да обезсили всяка форма на противоречие с него.

За да се преобърнат политиките за хората с увреждания е необходимо правозащитните организации **да спечелят общественото мнение на своя страна**, което да е готово да изрази подкрепа за нови механизми за включване на хората с увреждания. Това обаче може да се случи **само с общи усилия** и консенсус от страна на организациите изповядващи двата големи възгледа към уврежданията – медицинският и социалният.

В условията на претоварена от медийни събития година, хората с увреждания сякаш попаднаха в още по-дълбока изолация. Слабо беше медийното внимание дори към двата международни дни свързани с хората с увреждания - 5-ти май, Европейският ден за протест на хората с увреждания и 3-ти декември, Международният ден на хората с увреждания. **В условията на големи информационни потоци от всякакво естество, първата група, която бива изолирана от публичния живот, са хората с увреждания.**

2. Личната помощ – услуга от първа необходимост

Институтът за модерна политика констатира с притеснение, че 2014 г. бе поредната, в която **не се осъществиха никакви промени в сферата на уврежданията**, а такива са крайно належащи в няколко посоки. На първо място, за хората с увреждания **няма ефективно работеща форма на гарантирана лична помощ**.⁴⁰ Тази социална услуга е от критична важност да

⁴⁰ За подробности - <http://www.enil.eu/wp-content/uploads/2012/06/European-Survey-on-Personal-Assistance-Final.pdf>

бъде развита в страната, тъй като ще позволи на хората с увреждания, които имат желание за това, да бъдат активна част от обществото. Съществуващите програми и възможности за осигуряване на асистент не покриват базовия минимум от необходими предпоставки, за да се осигури равнопоставено функциониране на хората с увреждания. **Институтът за модерна политика** подчертава, че **личната помощ за хората с увреждания е социална услуга от първа необходимост**. Нейното реализиране има спешен и дори животоспасяващ характер за много активни хора с увреждания. Необходим е диалог между неправителствените организации, за да се отвори „общ фронт“ за разговори между заинтересованите страни и управляващите с цел изработване на качествено нови модели на предоставяне на асистентска услуга за хората с увреждания на национално ниво.

3. Достъпна среда за хората с увреждания

Друг ключов проблем пред хората с увреждания, който не намери своето решение през 2014 г., е достъпната среда. **Хората с увреждания продължават да бъдат изключени от обществените отношения основно поради физическата невъзможност за участие поради бариерите в средата**. Градска среда, публични сгради, администрация, заведения, кина, театри и галерии остават преобладаващо **недостъпни** или с изградена достъпност в рамките на формално покриване на занижени критерии, с цел „измиване на ръце“. Самата тема за достъпната среда за хора с увреждания се превръща в безинтересна за медиите в страната. Този извод следва от медийното изследване на **Института за модерна политика** „Темите табу в българските онлайн медии – 2014“, където темата за достъпната среда за хора с увреждания се класира в топ 10 на най-табуизирани теми в страната.⁴¹

През 2014 г. се проведеха два национални избора, но те отново донесоха затруднения за хората с увреждания. Както се отбелязва в доклада на

⁴¹ За подробности - <http://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/IMP-report-taboo-topics-260614.pdf>

наблюдателската мрежа „Модерна България за Честни Избори“⁴², която имаше присъствие в повече от 3000 секции на европейските избори – **над 90% от наблюдаваните секции са недостъпни за хора с увреждания**. Недостъпен остава както градският, така и междуградският транспорт. Особено притеснително е, че новоизграденото софийско метро също запазва характеристиките на недостъпен за хората с увреждания транспорт. **Институтът за модерна политика** обръща внимание, че дори и там, където има изградени асансьори до метрото, то пак е неизползваемо за хора на колички, тъй като между перона и мотрисата на метрото има голямо разстояние, а и се оформя праг, защото влакчето е по-високо от перона. Възможностите за използване на междуградски транспорт от хората с увреждания запазва критично ниското си ниво. Похвала заслужават обаче услугите за хора с увреждания, които се предоставят на Летище „София“. Според оценка на **Института за модерна политика** тези услуги на софийското летище са сред най-добрите в континентална Европа.

4. Технически помощни средства

Силно лимитирани са възможностите хората с увреждания да разполагат с модерна и качествена техническа помощ. Отпусканите от държавата средства за закупуване на акумулаторна инвалидна количка са крайно недостатъчни, за да се създаде възможност хората с увреждания да употребяват качествени технически помощни средства⁴³. Същото важи за рингови колички, канадки, бастуни и други. Назрял е моментът за цялостна реконструкция на социалния модел, който води до изграждане на обществена инфраструктура, която дава възможност на хората с увреждания да бъдат част от обществото. Водещ стълб

⁴² За подробности - <http://dvizhenieto.org/wp-content/uploads/2014/06/report-election-observation-20141.pdf>

⁴³ Държавата чрез Дирекциите „Социално подпомагане“ отпуска 3019 лв. за акумулаторна инвалидна количка и 536 за рингова такава. Средностатистическата акумулаторна количка, която има характеристиките на модерно техническо помощно средство и която реално би била от полза на хората със сериозни физически увреждания струва между 4000 и 12 000 лева - <http://www.1800wheelchair.com/product/karman-stand-up-power-wheelchair/>, <http://adapt.bg/product/466/akumulatorna-invalidna-kolichka-vermeiren-forest.html>, <http://adapt.bg/product/467/akumulatorna-invalidna-kolichka-vermeiren-skuod.html> и други.

в тази реконструкция трябва да са именно техническите помощни средства за хората с увреждания.

5. ТЕЛК – инструмент, нуждаещ се от спешна ревизия

Съществен проблем пред хората с увреждания представлява и **нереформираната система за оценка на уврежданията**. Наредбата за медицинската експертиза почива върху инструмент за оценка на увреждането, чиито корени могат да се проследят до началото на 80-те години на миналия век. Освен това институтът на оценката от ТЕЛК е изложен на силен корупционен натиск⁴⁴, а това води до неимоверно нарастване на броя на притежателите на ТЕЛК решение, което им гарантира достъп до пенсия, макар голяма част от тях реално да не са с увреждания. Инструментариумът за оценка на уврежданията има нужда от спешна ревизия, защото регулира обществени отношения със сериозна важност и предупрежда човешки съдби. **Институтът за модерна политика** смята, че към такъв инструмент е необходимо да се подходи с внимание и такт, но най-вече с поглед към интересите на заинтересованите групи. Към днешна дата ТЕЛК не работи в подкрепа на интересите на хората с увреждания, а срещу тях.

6. Хората с увреждания у нас – най-бедните в Европа

Хората с увреждания продължават да се намират в състояние на хронична бедност. Според данни на Евростат⁴⁵ хората с увреждания в България са сред тези с най-висок процент безработица в цяла Европа. Европейската статистическа служба отбелязва също така, че българите с увреждания са европейците с увреждания, при които има най-висок шанс да изпаднат в състояние на бедност – 63,7%. У нас е и най-голямата разлика между

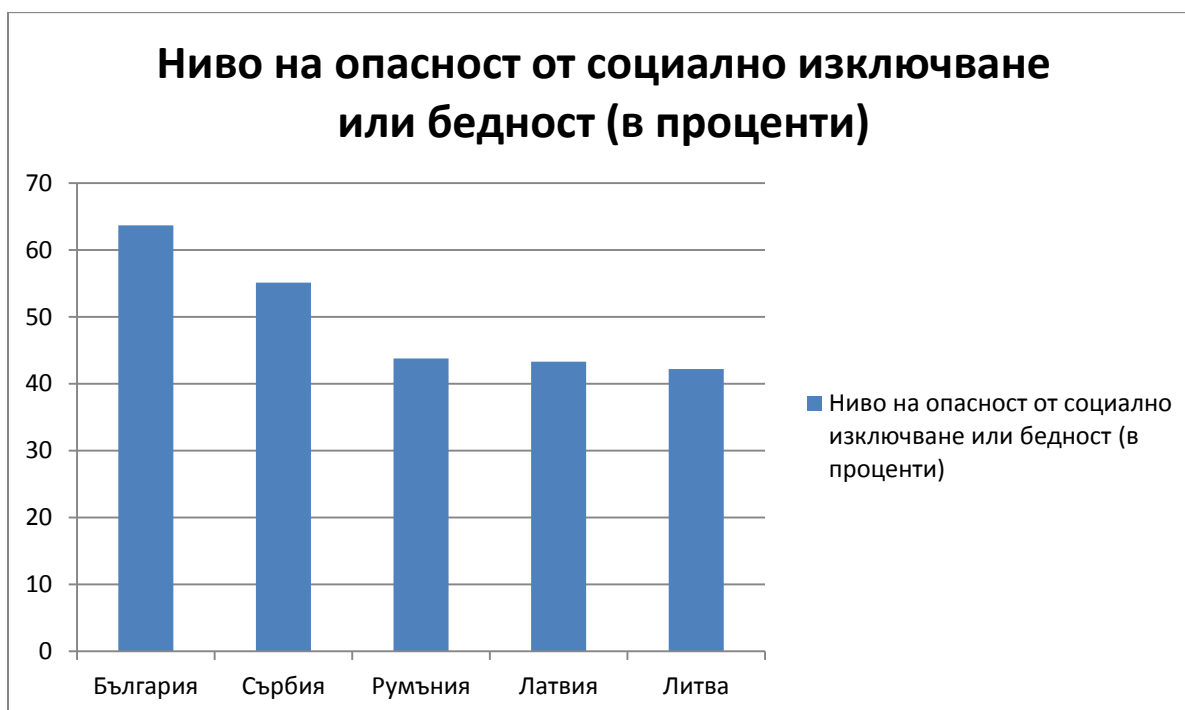
⁴⁴ За подробности - <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=2126364>

⁴⁵ За подробности - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-02122014-BP/EN/3-02122014-BP-EN.PDF

възможност за изпадане в бедност между хора със и хора без увреждания – с 19,6 % е по-голяма вероятността хората с увреждания да се окажат бедни.

Особено притеснителни са данните, че сред всички хора с увреждания в Европа именно **българите с увреждания са изложени на най-висок риск от социално изключване или бедност – цели 63,7%. (фигура 2)**

Фигура 2

Това води до извода, че е **необходима целенасочена политика на държавата придружена с проактивност от страна на неправителствения сектор, за да се**

повиши възможността хората с увреждания да открият реализация на пазара на труда.

V. Оценка на състоянието на правата на ЛГБТ хората

Оценката на **Института за модерна политика** на състоянието на правата на ЛГБТ (лесбийки, гейове, би и трансполови) хората е, че тази общност е поставена в условията на устойчива стигматизация, социално изключване и обществен негативизъм. **На ЛГБТ хората не са признати основни права**, които биват разпознати от редица развити демокрации. Гласовете на защитниците на правата на ЛГБТ са силно отслабени или несъществуващи, докато противниците на тази група се радват на обилно медийно внимание, макар да представляват изключително тесен сегмент от крайни хомофоби и ксенофоби, които нямат широка обществена подкрепа.

Сред хората с различна сексуална ориентация има **малцина лидери на обществено мнение, които са способни добре да артикулират тезите относно правата на тази група хора**. ЛГБТ дейците следва да бъдат активни, да защитават правата на хората с различна сексуална ориентация пред цялото общество. В медиите липсват репортажи и новини във връзка с правата на ЛГБТ хората, няма ги и активистите, които акуратно да обясняват какви са проблемите и как трябва да се работи по тяхното решаване. Медиите често отразяват крайната хомофобска страна и в малкото предавания, посветени на ЛГБТ, се канят представители само на радикалните националисти, които проповядват омраза и насилие над хората с различна сексуална ориентация. Правата на ЛГБТ хората дори се класират сред 12-те най-табуизирани теми в българските онлайн медии за 2014 г., според изследване на **Института за модерна политика**.⁴⁶

⁴⁶ За подробности - <http://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/IMP-report-taboo-topics-260614.pdf>

1. София Прайд vs. Анти-гей парад

Единственото по-мощно мероприятие за 2014г. свързано с хората с различна сексуална ориентация е **София Прайд – ежегодно правозащитно събитие, целящо да повиши видимостта на ЛГБТ общността и да поддържа обществената дебат за приемането ѝ.** В последните няколко години в деня на провеждането на София Прайд се провежда и **„Анти-гей парад“ – събитие, организирано от радикални националисти,** крайно враждебно настроени към ЛГБТ, често прибегващи до насилие на представители на тази общност. Анти-гей шествието се популяризираше посредством събитие, създадено в социалната мрежа Фейсбук, където организаторите призоваха да „смажем в зародиш тази педерастка зараза!“ Привържаниците на антиправозащитното събитие обиждаха и отправяха призови за саморазправа с хората с различна сексуална ориентация като:

„само Хитлер ще ни оправя“, „да изметем педерастката зараза“, „да използваме кубинките си върху тях“, „подчовеци“, „смърт, бе!“ „да ги накажем“, „единственото решение за борба с педерите е „окончателното решение“, „педер парада дето го правите ще гори ли?“, „каквото остане от тях ще се събира в кибритена кутийка“, „искам един АК-47 и 2 000 000 патрона и ще вляза в акцията на БТВ „да изчистим България за един ден“, „ще ритат педерастката папач“, „Участието и подкрепата ви на гей-парада може да доведе до побой, който никога няма да забравите!“ и т.н.

В тази връзка **Институтът за модерна политика** сигнализира омбудсмана на Република България Константин Пенчев и кмета на Столична община Йорданка Фандъкова, като представители на институции, които имат

отношение към гражданските права и обществения ред в столицата. В резултат на сигнала на Института за модерна политика омбудсманът реагира и изпрати препоръки до министъра на вътрешните работи и кмета на Столичната община⁴⁷. Кметът Йорданка Фандъкова не предприе никакви действия по отношение на „Анти-гей парада“. От друга страна, столичният кмет без конкретни мотиви съкрати маршрута на Прайда и направи невъзможно провеждането на една от двете изложби, запланувани от организаторите на правозащитното събитие.⁴⁸

Първоначално заплануваната дата за провеждането на „София Прайд“ – 21.06.2014, бе отменена заради наводнението във Варна, което взе жертви. „Анти-гей“ шествието не бе преместено за нова дата и се проведе два дни преди обявения за траурен ден 23 юни. „София Прайд“ се проведе на 05.07.2014 и участниците изразиха разочарованието си от действията на кмета Фандъкова чрез постери с надпис: "В София има над 80 000 ЛГБТИ данъкоплатци! Ние сме тук, Вие къде сте?".⁴⁹

София Прайд следва да бъде голямо правозащитно събитие, на което представители на ЛГБТ, както и техни привърженици, се събират, за да заявят съществуването си, проблемите си в сферата на човешките права и евентуални решения. През 2014 г. събитието се проведе за седми пореден път, но като ли че **освен леко повишаване на познавателното ниво на останалите граждани за проблемите на ЛГБТ хората, друг ефект от Прайда няма.** Самото отразяване на София Прайд и нарушаването на правата на ЛГБТ хората бива съпътствано от език на омразата от страна на журналистите и от обществото.⁵⁰

Неразбирането на същността на различната сексуална ориентация е причина и много **ЛГБТ хора да се крият**, в това число и от семейството си. Много хора се притесняват да изразят ясно различната си сексуална ориентация на работното си място поради страх да не бъдат заклеймени и уволнени. Други предпочитат да не се разкриват заради собствената си сигурност. Реалната

⁴⁷ За подробности - <http://hashtag-bg.com/articles/10450>

⁴⁸ За подробности - goo.gl/k5K6hC

⁴⁹ За подробности - goo.gl/nFTJgY

⁵⁰ За подробности - goo.gl/ybBLrg

заплаха от нападение от радикални хомофоби над ЛГБТ хора рефлектира и в издаването на Правила за безопасност при присъстването на ежегодния София Прайд. Част от правилата са участниците в събитието да не показват преди и след шествието аксесори с цветовете на дъгата – символът на ЛГБТ хората, да се движат на групи, да пристигнат и да си тръгнат от събитието с градски транспорт.⁵¹ **Институтът за модерна политика** смята, че това е ясен белег, че **съществува реална заплаха за свободното придвижване на хората с различна сексуална ориентация**, което е в противоречие на установеното в Договорите на ЕС основно право.⁵²

2. Езикът на омразата отнема животи

Наличието на екстремистки групи, които са яростни противници на правата на ЛГБТ хората, е елемент от критична важност, който трябва да бъде разгледан. Макар, както вече отбелязахме, крайното неприемане на ЛГБТ правата да не е господстващо мнение в обществото, съществуват множество групи от крайни националисти, които изразяват яростна омраза срещу ЛГБТ хората. Това води до **опасности от ексцесии и константно усещане на представителите на тази малцинствена група за вероятна опасност за живота и здравето им**. Наличието на тези организирани групи виси като Дамоклев меч над хората с различна сексуална ориентация и това е сериозен обществен проблем. Изглежда тези опасения съвсем не са безпочвени.

През 2014 г. делото за убийството на студента по медицина Михаил Стоянов е гледано четири пъти в съда, но все още няма решение по случая. 25-годишният Михаил Стоянов е убит при тежък побой на 30 септември 2008 г. в Борисовата градина в София. Задържани по случая има чак през юни 2010 г., когато са арестувани 19-годишният Радослав Кирчев и 20-годишният Александър Георгиев. Пред разследващите

⁵¹ За подробности - <http://sofiapride.org/2014/07/04/pravila-i-prepora-ki-za-bezopasnost-na-sofiya-prajd-2014/>

⁵² За подробности -

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/index_en.htm

задържаните заявяват, че са участвали в група от петима, която е „прочиствала“ парка от гейове.⁵³

След убийството случаят на Михаил Стоянов получава широк медиен отзвук, а също и сред ЛГБТ хората. На 12.об.2010 е организирано бдение в памет на Михаил⁵⁴, на 04.05.2012 се провежда протест пред Съдебната палата заради 4-годишното бавене по случая, на 30.09.2012 се провежда шествие в памет на Михаил. През 2014 година, шест години след смъртта на Михаил Стоянов, не се провежда нито едно бдение или протест. Делото влиза 4 пъти в съда, но до окончателно решение така и не се стига.

3. ЛГБТ и държавата

Безспорно е важна ролята на държавните органи за защита правата на ЛГБТ общностите. През 2014 г. **Комисията за защита от дискриминация е разгледала шест дела на признак „сексуална ориентация“⁵⁵ и не е излязла с решение по нито едно от тях⁵⁶. Институтът за модерна политика** отчита малък брой на заведените дела по този признак и предполага, че това се дължи не на липсата на случаи на нарушаването на човешките права на ЛГБТ хората, а на недостатъчната разпознаваемост на КЗД и предубедеността на хората с различна сексуална ориентация, че проблемите им могат да бъдат решени от отговорните институции. **Омбудсманът на Република България, като застъпник за правата на хората и пазител на обществения интерес, не е издал нито един доклад или становище относно ЛГБТ хората през 2014 г.**

⁵³ За подробности –

http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%B1%D0%B8%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BD%D0%Bo_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%Bo%D0%B8%D0%BB_%D0%A1%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2#cite_note-15

⁵⁴ За подробности - <http://archive.bnt.bg/bg/news/view/30822/flameCandle70x80px.swf>

⁵⁵ За подробности - <http://www.kzd-nondiscrimination.com/layout/index.php/otkriti-zasedaniq>

⁵⁶ За подробности - http://www.kzd-nondiscrimination.com/layout/index.php/publi4en-registyr/cat_view/19---/25--

Буди тревога, че в рамките на 43-то Народно събрание са представени две ксенофобски и крайно националистически формации. Едната, „Патриотичен фронт“, дори е официална част от управлението на страната. Един от основните двигатели на коалицията „Патриотичен фронт“ – „ВМРО – Българско национално движение“, заедно с „Атака“ е съорганизатор на „Анти-гей парада“ и нееднократно и нееднозначно е заявявал позицията си против правата на ЛГБТ хората. Същото важи и за другия голям коалиционен партньор – НФСБ.

От страна на партия „Атака“ са внасяни законопроекти⁵⁷, забраняващи провеждането на публични акции в подкрепа на ЛГБТ, наказването на участниците в тях и като цяло санкциониране на хора, които демонстрират различната си сексуална ориентация на обществени места. Тази партия е сред основните привърженици на „Анти-гей“ шествията и респективно противници на София Прайд⁵⁸.

VI. Препоръки

На базата на представените данни, факти и оценки, **Институтът за модерна политика** отправя следните препоръки.

Общи препоръки:

1. Да се потърсят възможности за програмно финансиране от бюджета на правозащитни проекти, които да гарантират устойчивост на НПО-сектора, анализиращ правозащитните проблеми.

⁵⁷ За подробности - <http://hashtag-bg.com/articles/14350>

⁵⁸ За подробности - <http://www.dnes.bg/obshtestvo/2014/07/04/ataka-sreshtu-gei-parada-ne-na-seksualnata-perverzija.231268>

2. Народното събрание при обсъждане на годишните доклади на омбудсмана и Комисията за защита от дискриминация да направи цялостна оценка на тяхната дейност, като привлече в обсъжданията и широк кръг граждански организации.

Във връзка с правата на етническите малцинства:

1. Извършване на системен държавен анализ на престъпленията от омраза срещу етническите малцинства, създаване на условия за публичност за проблемите на тази общност.
2. Изграждане на диалог между неправителствения и правителствения сектор с цел създаване на механизъм за дегетоизация на етническите малцинства, разработване на форми за включването им в обществото, както и работа в посока на излизането от състоянието на хронична бедност на голяма част от тях.
3. Борба с битовата престъпност, която да не се обвързва с етническия произход извършителите или потърпевшите от подобни престъпления.
4. Изкореняване на държавно толерираната сегрегация на етническите малцинства.
5. Полагане на усилия за създаване на ефективни и устойчиви модели за включване в обществото на базата на анализ на най-добрите международни практики.

Във връзка с правата на хората с увреждания:

1. Създаване на нови и подобряване на наличните механизми за борба с бедността при хората с увреждания.
2. Цялостно преразглеждане на медицинската оценка на увреждането;
3. Създаване на стратегия, подплатена с финансови инструменти гарантирани от държавата и фондовете на ЕС, за поетапно изграждане на достъпна обществена среда за хора с увреждания, която да бъде

оценявана от организации на хората с увреждания, така че да се гарантира реалната използваемост на изградения достъп.

4. Изграждане на по-гъвкав механизъм за отпускане на технически помощни редства, който да е съобразен с нуждите на хората с увреждания. Въвеждане на принцип за връщане на вече непотребните технически помощни средства, тяхното цялостно ремонтиране и предоставяне обратно в обръщение на други хора с увреждания, които биха имали нужда от техническо помощно средство.
5. Създаване на механизъм за лична помощ на хората с увреждания.

Във връзка с правата на ЛГБТ хората:

Извършване на системен анализ на държавно ниво на престъпленията от омраза срещу ЛГБТ хората, създаване на условия за публичност за проблемите на тази общност.

1. Публично и методично оповестяване и критичност на отговорните институции във връзка с престъпленията срещу ЛГБТ хората.
2. Повишаване на цялостната ангажираност на отговорните институции и политици с ЛГБТ темата.
3. Извършване на първи стъпки, насочени към обществена дискусия във връзка със съвместното съжителство, възможност за сключване на брак и осиновяването на деца от страна на ЛГБТ двойки.
4. Засилен мониторинг и по-добро документиране на престъпленията от омраза срещу ЛГБТ хората.
5. Създаване на кампании в училищата срещу дискриминацията на ЛГБТ хора с цел ранна превенция на омразата към тази общност.

Авторски екип:

Докладът е изготвен от експертен екип на Института за модерна политика в състав:

Ръководител:

Петър Кичашки (юрист, изп.директор на Института за модерна политика)

Членове:

Милена Кичашка (психолог)

Росен Георгиев (юрист)

Борислав Цеков (юрист, президент за България на Световната асоциация на юристите);

Здравка Кръстева (юрист, преподавател в ЮФ на СУ Св. Климент Охридски“)

д-р Иво Инджов (политолог, преподавател във ФФ на СУ „Св. Климент Охридски“)

Независимият годишен доклад „Уязвими групи и дискриминация през 2014 г.“ е изготвен на обществени начала и не се финансира от чуждестранни и български донори.

Докладът се изпраща на: правителството на Република България, президента на Републиката, ръководството на Народното събрание и парламентарните групи, омбудсмана и Комисията за защита от дискриминация, както и на Агенцията за основни права на ЕС, Комисаря по правата на човека на Съвета на Европа, Европейската комисия, Европейския парламент, дипломатическия корпус и широк кръг български и чуждестранни неправителствени организации и академични центрове.

Институт за модерна политика

www.modernpolitics.org

София, ул. „Бачо Киро“ 57, ет. 1-2, тел. 0878/934 185, e-mail: imp@europe.com

Институтът за модерна политика е носител на Втора награда „Аналитичен център на Европа за 2012“, присъдена от британското издание Prospect Magazine и Британското кралско общество